

УДК 341.322.5:341.231.14-053.2(477)

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.4.12>

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ ДЕПОРТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ ЯК ВОЄННОГО ЗЛОЧИНУ ТА ЗЛОЧИНУ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ

Бондаренко Є.,

PhD, доцентка,

професорка кафедри публічного та міжнародного права,

Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана

ORCID: 0000-0003-0468-7949

e-mail: bondarenko.yevheniia@kneu.edu.ua

Онищенко М.,

магістр права,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана»

ORCID: 0009-0005-4157-2886

e-mail: masha.onishenko2003@gmail.com

Плохотнюк Ю.,

магістр права,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана»

ORCID: 0009-0007-2273-4792

e-mail: juliaplohotnuk964@gmail.com

Бондаренко Є., Онищенко М., Плохотнюк Ю. Міжнародно-правова кваліфікація депортації українських дітей як воєнного злочину та злочину проти людяності.

Стаття присвячена міжнародно-правовій кваліфікації депортації та примусового переміщення українських дітей з тимчасово окупованих територій України до російської федерації у площині міжнародного гуманітарного права, міжнародного кримінального права та міжнародного права прав людини. Обґрунтовано, що зазначені дії мають багаторівневу правову природу і можуть одночасно розглядатися як грубі порушення Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 р., Додаткового протоколу I 1977 р. та Конвенції ООН про права дитини 1989 р., а також як міжнародні злочини за Римським статутом Міжнародного кримінального суду. Особливу увагу приділено кваліфікації депортації дітей як воєнного злочину відповідно до статей 8(2)(a)(vii) та 8(2)(b)(viii) Римського статуту, що знайшло відображення в ордерах МКС на арешт В. Путіна та М. Львової-Белової від 17 березня 2023 р. Окремо проаналізовано можливість кваліфікації відповідних дій як злочину проти людяності у формі депортації, примусового переміщення населення, переслідування та насильницького зникнення. Доведено, що кваліфікація як воєнного злочину та злочину проти людяності є найбільш процесуально реалістичною на сучасному етапі, тоді як питання геноциду потребує окремого дослідження у зв'язку з необхідністю доведення спеціального умислу. Сформульовано пропозиції щодо посилення міжнародних механізмів відповідальності та повернення дітей.

Ключові слова: депортація дітей, примусове переміщення, воєнні злочини, злочини проти людяності, міжнародне гуманітарне право, права дитини, Міжнародний кримінальний суд, міжнародна відповідальність.

Bondarenko Ye., Onyshchenko M., Plohotniuk Yu. Deportation and forcible transfer of Ukrainian children as an international crime: war crimes, crimes against humanity and accountability mechanisms.

The article examines the international legal qualification of the deportation and forcible transfer of Ukrainian children from the temporarily occupied territories of Ukraine to the Russian Federation

through the lens of international humanitarian law, international criminal law and international human rights law. It is argued that these acts have a multi-layered legal nature and may simultaneously constitute serious violations of the Fourth Geneva Convention, Additional Protocol I and the Convention on the Rights of the Child, as well as international crimes under the Rome Statute of the International Criminal Court. Particular attention is paid to the qualification of the deportation of children as a war crime under Articles 8(2)(a)(vii) and 8(2)(b)(viii) of the Rome Statute, reflected in the ICC arrest warrants against V. Putin and M. Lvova-Belova of 17 March 2023. The article also analyses the possibility of qualifying these acts as crimes against humanity in the form of deportation, forcible transfer, persecution and enforced disappearance. It is concluded that the qualifications of war crimes and crimes against humanity are the most procedurally realistic at the current stage, while the issue of genocide requires a separate doctrinal analysis because of the need to prove special intent. Recommendations are proposed to strengthen accountability mechanisms and the return of Ukrainian children.

Key words: deportation of children, forcible transfer, war crimes, crimes against humanity, international humanitarian law, children's rights, International Criminal Court, international accountability.

Постановка проблеми. З початком повномасштабного вторгнення російської федерації (далі – РФ) на територію України 24 лютого 2022 р. постала гостра міжнародно-правова проблема, пов'язана з депортацією та примусовим переміщенням українських дітей з тимчасово окупованих територій до РФ. Виникла нагальна потреба в кваліфікації цих дій з огляду на норми міжнародного гуманітарного права, міжнародного кримінального права та права прав людини. У межах цієї статті центральним є визначення тих кваліфікацій, які вже сьогодні мають найбільш виразне нормативне та доказове підґрунтя, зокрема воєнного злочину та злочину проти людяності.

Депортація і примусове переміщення дітей становлять особливо небезпечну форму міжнародно-протиправної поведінки, оскільки поєднують фізичне вилучення дитини з її сімейного та національного середовища, втрату зв'язку з батьками або законними представниками, ризик зміни громадянства, ідентичності, мови та соціального оточення. У цьому сенсі йдеться не лише про порушення свободи пересування чи сімейного життя, а про комплексне посягання на правовий статус дитини як особи, що перебуває під особливим захистом міжнародного права.

Актуальність дослідження посилюється тим, що міжнародні органи використовують різні правові кваліфікації одних і тих самих практик. МКС розглядає депортацію дітей передусім як воєнний злочин, ОБСЄ та Незалежна міжнародна комісія ООН з розслідування подій в Україні вказують на ознаки злочинів проти людяності, тоді як окремі політико-правові акти та доктрина порушують питання можливої геноцидної природи таких дій. Саме тому необхідним є розмежування цих кваліфікацій і визначення їхнього практичного значення для притягнення винних осіб до відповідальності.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Дослідження проблеми протиправної депортації дітей викликало обговорення серед учених-юристів як вітчизняних, так і зарубіжних. У вітчизняній доктрині слід виділити дослідження Островської Б.В., яка аналізує мотиви здійснення депортації та описує різні форми незаконного переміщення, насильницького переміщення і примусової асиміляції українських дітей, а також роль міжнародних організацій у зборі доказів [1]. Саух А.С. та Політова А.С. досліджують міжнародно-правові аспекти насильницької передачі дітей та аналізують проблеми кримінальної відповідальності за незаконну депортацію дітей та наводять позиції щодо кваліфікації цих дій [2, 3].

Водночас у контексті цієї статті особливе значення мають не стільки доктринальні дискусії про геноцид, скільки джерела, що дозволяють встановити фактичну структуру переміщення дітей, форми участі державних органів РФ та відповідні міжнародно-правові наслідки. До таких джерел належать звіт Московського механізму ОБСЄ, матеріали Єльської лабораторії гуманітарних досліджень, документи МКС, а також висновки Незалежної міжнародної комісії ООН з розслідування подій в Україні.

Наявні дослідження здебільшого або зосереджуються на загальному описі депортації українських дітей, або розглядають її крізь призму геноциду. Натомість потребує окремого висвітлення питання багаторівневої правової кваліфікації цих дій як воєнних злочинів і злочинів проти людяності, а також співвідношення таких кваліфікацій з більш складною геноцидною рамкою.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є системний аналіз міжнародно-правової кваліфікації депортації та примусового переміщення українських дітей як воєнних злочинів і злочинів проти людяності, а також визначення практичних механізмів міжнародної відповідальності за такі дії.

Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання: розкрити міжнародно-правовий статус дітей в умовах міжнародного збройного конфлікту й окупації; розмежувати поняття депортації та примусового переміщення; охарактеризувати основні механізми переміщення українських дітей до РФ; проаналізувати позицію МКС щодо кваліфікації відповідних дій як воєнного злочину; дослідити підстави для кваліфікації депортації дітей як злочину проти людяності; визначити співвідношення цих кваліфікацій із можливою геноцидною рамкою; сформулювати рекомендації щодо посилення міжнародної відповідальності та повернення дітей.

Методологія дослідження. У процесі дослідження застосовано комплекс наукових методів. Порівняльно-правовий метод використано для зіставлення конкурентних кваліфікацій дій РФ за різними нормами Римського статуту (ст. 6, 7, 8) та для аналізу підходів різних міжнародних органів до кваліфікації фактичних обставин справи. Формально-юридичний метод уможливив тлумачення норм Конвенції про геноцид 1948 р., Римського статуту, Женевських конвенцій та Додаткового протоколу I відповідно до ст. 31–33 Віденської конвенції про право міжнародних договорів. У цій статті зазначені методи адаптовано до аналізу насамперед воєнних злочинів і злочинів проти людяності, тобто тих складів міжнародних злочинів, для яких не потрібно доводити спеціальний намір на знищення групи. Також використано метод аналізу міжнародної практики, що дозволив співвіднести положення Римського статуту з офіційними документами МКС, ОБСЄ, ООН та іншими джерелами, які фіксують фактичні обставини депортації та примусового переміщення дітей.

Виклад основного матеріалу. Міжнародно-правовий захист дітей в умовах збройного конфлікту та окупації. Фундамент захисту дітей у збройних конфліктах закладено у Женевській конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. (ЖК IV). Ст. 49 ЖК IV встановлює абсолютну заборону індивідуальних або масових примусових переміщень і депортацій осіб, що перебувають під захистом, з окупованих територій на територію держави-окупанта чи будь-якої іншої держави, незалежно від мотиву. У свою чергу ст. 50 ЖК IV покладає на державу-окупанта обов'язок сприяти ідентифікації дітей та реєстрації їхнього походження і прямо забороняє будь-яку зміну їхнього особистого статусу [4].

Ст. 78 Додаткового протоколу I від 8 червня 1977 р. встановлює, що жодна сторона конфлікту не вживає заходів щодо евакуації дітей в іноземну державу, крім як за письмовою згодою батьків чи законних опікунів, при цьому будь-яка евакуація проводиться під спостереженням держави-покровительки та задля можливості повернення дітей складаються картки-реєстри [5]. Ця норма є особливо важливою, оскільки демонструє, що навіть евакуація дітей з міркувань безпеки не може здійснюватися довільно. Вона має бути тимчасовою, контрольованою, документованою та спрямованою на подальше повернення дитини.

Серед актів у сфері прав дитини ключовою є Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р. (КПД). Важливо відзначити, що звіт ОБСЄ від 4 травня 2023 р. зафіксував порушення РФ статей 3, 8, 9, 10, 12, 14, 17, 20, 21, 24, 28, 29, 31 та 37(b) КПД [6]. І такі порушення не обмежились лише фактами у 2023 році, а тривають під час всього періоду повномасштабного вторгнення та окупації територій України.

У міжнародному гуманітарному праві діти на окупованій території належать до категорії осіб, що перебувають під захистом. Це означає, що держава-окупант не набуває щодо них суверенних повноважень і не може змінювати їхній правовий статус, громадянство, сімейну належність чи ідентичність. Навпаки, вона зобов'язана зберігати існуючі зв'язки дитини з її сім'єю, громадянством і державою походження.

Для цілей міжнародного кримінального права важливим є розмежування депортації та примусового переміщення. Депортація зазвичай означає переміщення осіб через міжнародний кордон або за межі території, з якою вони мають законний зв'язок. Примусове переміщення може відбуватися також у межах окупованої території або між різними підконтрольними окупаційній владі зонами. В обох випадках визначальною є відсутність справжньої добровільної згоди та наявність примусового середовища.

Механізми депортації та примусового переміщення українських дітей. Станом на 6 липня 2023 р. офіційна платформа «Діти війни» зафіксувала 19 546 депортованих та/або примусово переміщених

дітей [7]. За оцінками ГО «Bring Kids Back UA», кількість депортованих може сягати 744 тисяч осіб. Наведені цифри є умовними через обмежений доступ до окупованих територій та умисне перешкоджання РФ міжнародному моніторингу.

У лютому 2023 р. Єльська лабораторія гуманітарних досліджень (Yale Humanitarian Research Lab, YHRL) оприлюднила доповідь «Систематична програма Росії з перевиховання та всиновлення українських дітей», у якій задокументувала мережу щонайменше 43 об'єктів (таборів, перехідних центрів і закладів опіки) у Криму та материковій РФ, де утримувалося щонайменше 6 000 українських дітей. 78 % об'єктів здійснювали систематичну «перевиховну» діяльність з елементами милітаризації та патріотичного виховання у «проросійському» ключі [8].

Дослідники виокремлюють такі механізми депортації:

- дітям дошкільного та молодшого шкільного віку ресструють нові персональні дані, змінюють прізвище, ім'я та по батькові, що унеможливає ідентифікацію та пошук;
- щодо дітей-підлітків практикується збільшення віку в документах з метою вилучення їх з-під режиму захисту та підведення хлопців під призовний вік;
- дітям надається громадянство РФ без згоди батьків чи законних опікунів, що легалізує подальше усиновлення;
- функціонують «табори перевиховання», що маскуються під літні оздоровчі заклади;
- українські діти передаються в прийомні родини з подальшим усиновленням, за що виплачуються субсидії від 28 до 156 тисяч рублів щомісячно [9];
- при цьому будь-який механізм повернення дітей РФ блокує, називаючи депортацію «евакуацією».

Саме поєднання цих механізмів дозволяє говорити не про окремі випадки незаконного переміщення, а про політику, що має організований характер. Для кваліфікації як воєнного злочину достатньо встановити факт незаконного переміщення осіб, які перебувають під захистом, з окупованої території. Для кваліфікації як злочину проти людяності важливо довести, що така практика є частиною широкомасштабного або систематичного нападу на цивільне населення.

Депортація українських дітей як воєнний злочин. 17 березня 2023 р. Палата попереднього провадження II Міжнародного кримінального суду видала ордери на арешт президента РФ В.В. Путіна та Уповноваженої з прав дитини М.О. Львової-Белової у контексті ситуації в Україні (справа ICC-01/22). МКС кваліфікував депортацію дітей як воєнний злочин незаконної депортації населення та незаконного переміщення населення з окупованих районів України до РФ відповідно до статей 8(2)(a)(vii) та 8(2)(b)(viii) Римського статуту [10]. Було визначено форми індивідуальної кримінальної відповідальності: стосовно Путіна за ст. 25(3)(a) (безпосереднє вчинення злочину особисто, спільно з іншими або через інших осіб) і ст. 28(b) (відповідальність начальника); стосовно Львової-Белової - виключно за ст. 25(3)(a) [10].

Ця кваліфікація є юридично послідовною, оскільки воєнний злочин незаконної депортації або переміщення населення прямо пов'язаний із режимом міжнародного збройного конфлікту та окупації. У цьому випадку МКС не повинен доводити наявності наміру знищити українську національну групу. Достатнім є встановлення того, що діти були особами, які перебували під захистом міжнародного гуманітарного права, а їхнє переміщення з окупованої території було незаконним, примусовим і не відповідало обмеженим умовам допустимої евакуації.

Показово, що МКС обрав кваліфікацію за ст. 8 Римського статуту (воєнні злочини), а не за ст. 6 (геноцид), попри змістовну схожість *actus reus*. Це означає, що воєнно-злочинна кваліфікація є не слабшою, а більш процесуально придатною на ранніх етапах провадження, оскільки дозволяє швидше сформулювати обвинувачення за наявності достатніх доказів незаконного переміщення.

Отже, у правозастосовній площині кваліфікація за ст. 8 Римського статуту виконує дві функції. По-перше, вона фіксує факт грубого порушення міжнародного гуманітарного права. По-друге, вона створює процесуальну основу для індивідуальної кримінальної відповідальності найвищих посадових осіб, причетних до організації та схвалення таких дій.

Депортація та примусове переміщення як злочин проти людяності. У березні 2026 р. Незалежна міжнародна комісія ООН з розслідування подій в Україні (Independent International Commission of Inquiry on Ukraine, ІІСІУ) дійшла висновку, що депортація та примусове переміщення українських дітей, а також їхні насильницькі зникнення становлять злочини проти людяності у значенні ст. 7 Римського статуту, зокрема, «депортація або примусове переміщення населення» (п. (d)) та «переслідування» (п. (h)). Комісія верифікувала понад 1 200 дітей з п'яти регіонів, 80 % з яких

не повернулися. Комісією було встановлено, що ця політика проводилася «на найвищому рівні керівництва РФ» за безпосередньою участю Путіна та Львової-Белової [11].

Звіт ОБСЄ (Московський механізм) від 4 травня 2023 р. задокументував системні порушення МГП та констатував, що евакуація й тривале переміщення дітей без згоди «може становити злочин проти людяності» у формі депортації або примусового переміщення населення [6].

Слід підкреслити, що злочин проти людяності вимагає встановлення лише загального умислу вчинення дій у рамках широкомасштабного або систематичного нападу на цивільне населення, але не спеціального умислу на знищення групи, як при геноциді. Кваліфікація за ст. 7 є менш суворою, однак забезпечує більш реалістичну перспективу притягнення до відповідальності з огляду на поточні доказові стандарти.

На відміну від воєнного злочину, злочин проти людяності не зводиться лише до порушення правил окупації або переміщення захищених осіб. Він відображає ширший контекст державної або організаційної політики, спрямованої проти цивільного населення. У випадку українських дітей такими елементами можуть бути систематичність переміщень, централізована участь органів РФ, повторюваність практик зміни персональних даних і громадянства, а також перешкоджання поверненню дітей.

Кваліфікація як злочину проти людяності має самостійне значення, оскільки вона дозволяє охопити не лише сам факт фізичного переміщення, а й супутні практики переслідування, насильницького зникнення, приховування місцезнаходження дитини та позбавлення її зв'язку з родиною й державою походження.

Межі та співвідношення з геноцидною кваліфікацією. Питання кваліфікації депортації українських дітей як геноциду залишається окремою і значно складнішою проблемою. Стаття II(е) Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 р. і стаття 6(е) Римського статуту прямо передбачають примусову передачу дітей однієї групи до іншої групи як одну з форм геноциду. Водночас для такої кваліфікації недостатньо встановити сам факт переміщення дітей. Необхідно довести спеціальний умисел на знищення захищеної групи як такої.

Саме ця відмінність пояснює, чому на практичному рівні МКС на етапі видачі ордерів обрав кваліфікацію воєнного злочину. Такий підхід не заперечує потенційної геноцидної природи відповідних дій, але демонструє різницю між науково обґрунтованою правовою гіпотезою та процесуально доведеною кваліфікацією.

Отже, у межах цієї статті геноцидна кваліфікація розглядається як можливий вищий рівень правової оцінки, який має бути предметом самостійного дослідження. Натомість воєнні злочини та злочини проти людяності становлять уже достатньо обґрунтовану й практично застосовну рамку міжнародної кримінальної відповідальності.

Механізми відповідальності та повернення дітей. Механізми міжнародної відповідальності за депортацію та примусове переміщення українських дітей мають поєднувати кримінально-правовий, гуманітарний і дипломатичний виміри. Кримінально-правовий вимір пов'язаний із розслідуваннями МКС, національними провадженнями України та можливістю застосування універсальної юрисдикції в окремих державах. Гуманітарний вимір стосується встановлення місцезнаходження дітей, документування їхнього статусу, забезпечення безпечного повернення та психологічної реабілітації. Дипломатичний вимір передбачає постійний міжнародний тиск на РФ, залучення міжнародних організацій і підтримку коаліційних ініціатив щодо повернення дітей.

За результатами дослідження, у сфері механізмів відповідальності рекомендується: (а) продовжувати формування доказової бази МКС для можливого розширення кваліфікації від ст. 8 до ст. 6 Римського статуту; (б) активно задіювати механізм «Bring Kids Back UA» та МККЧХ для встановлення місцезнаходження дітей; (в) ініціювати ухвалення аналогічних резолюцій парламентами держав-членів відповідно до заклику ПАРЄ 2024 р.; (г) за консультативної та експертної підтримки міжнародних організацій сприяти активізації кримінального переслідування осіб, причетних до вчинення міжнародних злочинів проти України та її громадян, у національних судах іноземних держав, зокрема на підставі принципу універсальної юрисдикції.

Особливу увагу слід приділити доказам, які мають значення одночасно для різних кваліфікацій. Наприклад, документи про зміну громадянства, передання в російські родини, відмову надати інформацію про місцезнаходження дитини або перешкоджання контакту з батьками можуть підтверджувати як незаконну депортацію, так і ширшу політику переслідування цивільного населення.

Висновки. Дії РФ щодо депортації та примусового переміщення українських дітей з тимчасово окупованих територій є системними, централізованими та масштабними, що підтверджується даними платформи «Діти війни» (19 546 верифікованих випадків), звітом Yale YHRL (43 об'єкти, щонайменше 6 000 дітей) [8], звітом Московського механізму ОБСЄ [6] та висновками ПСІУ ООН (2026 р.) [11]. Ці дії прямо порушують ст. 49 та 50 ЖК IV, ст. 78 Протоколу I та численні положення КПД.

Найбільш переконливою та процесуально придатною кваліфікацією на сучасному етапі є кваліфікація депортації українських дітей як воєнного злочину за ст. 8 Римського статуту. Вона безпосередньо спирається на норми міжнародного гуманітарного права, режим окупації та заборону переміщення захищених осіб з окупованої території проте не виключає кваліфікації таких дій як геноцид.

Важливо, що кваліфікація дій РФ у міжнародному кримінальному праві є багаторівневою, а саме, МКС (березень 2023 р.) кваліфікував їх як воєнні злочини (ст. 8 Римського статуту); Комісія ООН (2026 р.) - як злочини проти людяності (ст. 7 Римського статуту); ПАРЄ (2023, 2024 рр.) - як геноцид (ст. II(е) Конвенції 1948 р.). Така багаторівневність не є суперечністю. Вона демонструє, що одні й ті самі фактичні дії можуть мати різні правові виміри залежно від того, який елемент складу міжнародного злочину доводиться.

Кваліфікація як злочину проти людяності дозволяє охопити системний характер політики переміщення дітей, її зв'язок із широкомасштабним нападом на цивільне населення, а також супутні практики переслідування, насильницького зникнення та перешкоджання поверненню.

Питання геноциду не може бути виключене з правового аналізу, однак воно потребує окремого доктринального дослідження через необхідність доведення *dolus specialis*. Тому практична стратегія відповідальності має поєднувати негайне використання вже наявних кваліфікацій воєнних злочинів і злочинів проти людяності із подальшим накопиченням доказів, які можуть мати значення для майбутньої геноцидної кваліфікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Островська Б.В. Діти війни: незаконна депортація, насильницьке переміщення та репатріація. *Нове українське право*. 2023. № 2. С. 60–72. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.2.8>.
2. Саух А.С. Дії, пов'язані з насильницькою передачею дітей, що становлять міжнародний злочин геноциду. *Київський часопис права*. 2024. № 3. С. 243–251. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d716be38-f333-4764-b4d3-903758e519b7/content>.
3. Політова А.С. Проблеми кримінальної відповідальності за незаконну депортацію дітей. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*. 2024. № 2. С. 42–49. URL: <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7405>.
4. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни: міжнародний документ від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.
5. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I): міжнародний документ від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.
6. Bilkova V., Hellestveit C., Steinerte E. Report on Violations and Abuses of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity, Related to the Forcible Transfer and/or Deportation of Ukrainian Children to the Russian Federation. Warsaw: OSCE ODIHR, 4 May 2023. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/7/7/542751_0.pdf.
7. Платформа «Діти війни». URL: <https://childrenofwar.gov.ua/>.
8. Khoshnood K. et al. Russia's Systematic Program for the Re-Education and Adoption of Ukraine's Children. New Haven: Humanitarian Research Lab at Yale School of Public Health / Conflict Observatory, 14 February 2023. URL: <https://medicine.yale.edu/news-article/russias-systematic-program-for-the-re-education-and-adoption-of-ukraines-children/>.
9. Yankovskyi O., Vadiuk O. «Депортація продовжується». У Росії далі заохочують до усиновлення українських дітей. Radio Svoboda. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-deportatsiya-ukrayinskykh-ditey-prodovzhuyetsya-vyplaty-za-usynovlennya/32491844.html>.
10. International Criminal Court. Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova. Press Release

- ICC-CPI-20230317-PR1759. 17 March 2023. URL: <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>.
11. UN Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. UN Commission concludes that deportation and forcible transfer of Ukrainian children by Russian authorities, as well as enforced disappearances, amount to crimes against humanity. OHCHR Press Release. March 2026. URL: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2026/03/un-commission-concludes-deportation-and-forcible-transfer-ukrainian-children>.
  12. Римський статут Міжнародного кримінального суду: міжнародний документ від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.
  13. Jackson M. The ICC Arrest Warrants against Vladimir Putin and Maria Lvova-Belova - An Outline of Issues. EJIL: Talk! 21 March 2023. URL: <https://www.ejiltalk.org/the-icc-arrest-warrants-against-vladimir-putin-and-maria-lvova-belova-an-outline-of-issues/>.
  14. Конвенція ООН про права дитини: міжнародний документ від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
  15. Parliamentary Assembly of the Council of Europe. Resolution 2529 (2024). Situation of the children of Ukraine. 25 January 2024. URL: <https://pace.coe.int/en/files/33348/html>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 11.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026
Дата публікації: 10.05.2026

© Бондаренко Є., Онищенко М., Плохотнюк Ю., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії СС ВУ 4.0